

Ábrám Tibor

Regionális hálózati együttműködés, mint a köznevelési intézményi innovációmenedzsment és tudásmegosztás egyik módszere

A viszonylag gyorsan változó társadalmi-gazdasági erőterben jelentős versenyelőnyt jelent a változásokhoz alkalmazkodni tudás gradiense, valamint az, hogy a gazdaság tercier, vagy kvaterner ágazatának szereplői milyen hozzáadott értékkel képesek hozzájárulni a gazdaság fejlődéséhez. A harmadlagos gazdasági szektorhoz tartozónak tekintve a köznevelési intézményrendszert, ilyen összefüggésben értelmezhető a „piacképes tudás” fogalma, mint a változó társadalmi-gazdasági erőterhez hatékonyan alkalmazkodni tudó köznevelési intézményrendszer válasza. A szerző a református közoktatási intézmények hálózati együttműködésének rendszerváltást követő időszakot, főbb jellemzőit elemzi tanulmányában.

Kulcsszavak: közoktatás, hálózati együttműködés, Magyar Református Egyház

Jelkód: R10,I21

A hálózati együttműködés, a tudásmenedzsment és innovációs képesség révén egy köznevelési intézményekből álló együttműködő hálózat olyan egyedi „terméket” állíthat elő, és erőforrásokra tehetnek szert, amelyek segítik őket a területi versenyben történő helytállásban, és egyúttal jó gyakorlatként szolgálhatnak az ágazat más csoportjai számára. Úgy, hogy az új társadalmi-gazdasági elvárásokra adott válaszok közepette is megmaradjon a köznevelési intézményrendszer értékmegőrző és értékátadó szerepe. A nemzetközi törekvések (UNESCO Education Strategy 2014-2020, 2014), az EU köznevelés fejlesztési törekvései (Innovation Management and the Knowledge – Driven Economy, 2004) (Oktatás és Képzés 2020, 2015), az OECD kutatások (OECD 2014), valamint a hazai regionális gazdasági (Kocziszky, 2004, Bajmóczy, 2008) valamint köznevelési stratégiai tervek (Magyarország köznevelés-fejlesztési stratégiája 2014-2020) az elmúlt években a figyelem középpontjába az innovációs potenciált, köznevelés tekintetében a kreativitást, az innovációs képességet, a hálózati együttműködést, és a tudásmegosztás hatékonyságát állították.

Az 1990-es évektől kezdődően a magyarországi köznevelési intézményrendszer fenntartói tekintetben pluralizálódott, az állami, a központi költségvetési szervi, a helyi, települési önkormányzatok mellett megjelentek az egyházi és magán intézményfenntartók is. Az egyházi fenntartók közül a tanulmány a Magyarországi Református Egyház köznevelési intézményrendszerére összpontosít. Azt vizsgálja meg, hogy a helyi kreatív innováció, hogyan válhat határon átnyúló regionális hálózati együttműködéssé, és ez miként szolgálhat mintaként a globális hálózati együttműködés és a tudásmegosztás hatékony kialakításában.

Református hálózati együttműködés – mint stratégiai keret

A Kárpát-medencében hat ország területén (Magyarország, Románia, Ukrajna, Szlovákia, Horvátország, Szerbia) működő önálló szervezettel rendelkező református egyháztestek, valamint az Ausztriában és Szlovéniában önálló közegyházi szervezettel nem rendelkező szörvány református gyülekezetek, 1920 előtt egységes szervezeti keretek között működtek. Az 1990-es évek végére megmutatkozó valós református együttműködési igényeket, a 2004 – 2010 közötti Európai Unió integrációs folyamatok következményeként átjárhatóvá váló határok kedvezően támogatták, így 2009 májusában létrejött a Kárpát-medencében egy egyházalkotmányi egységesülési folyamat eredményeként, nem jogi személyiségű, szakmai- és spirituális hálózati együttműködésre épülő Magyar Református Egyház.

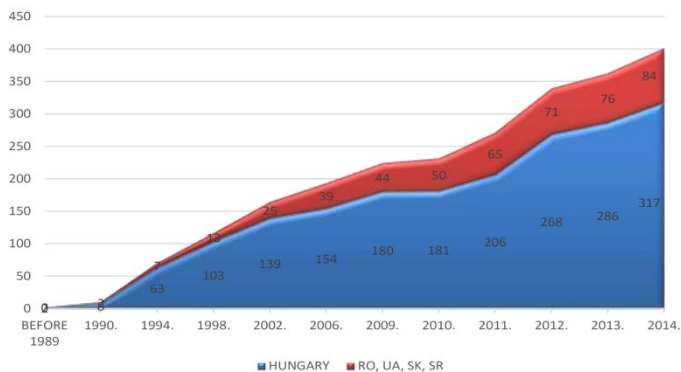

1. ábra: A Magyar Református Egyház részegyházai, egyházkerületei és egyházmegyéi, valamint intézményi hálózata 2015-ben (Nagy Károly Zsolt által készített térkép)

A tíz, egyházjogilag önálló egyházkerületből álló, saját országaikban önálló református egyházként is működő „református Kárpát-medencei klaszter”, egy olyan stratégiai hálózati együttműködés keretrendszerét teremtette meg, amelyben a református köznevelési intézményrendszer hálózati együttműködése és a tudásmegosztás hatékonyan szervezhető.

A református intézményrendszer fejlődése az 1990-es évektől napjainkig

1990 előtt a Magyarországi Református Egyház egyetlen köznevelési intézményt tarthatott fenn, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumát.

2. ábra: A magyar református köznevelési intézmények feladatellátási helyei számának változása 1990-2014 között

Forrás: a magyarországi adat a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatala Oktatásügyi Irodája jóvoltából, a többi adatok a területileg illetékes magyar református oktatási referensek jóvoltából, saját szerkesztés

Az eltelt huszonöt év alatt a református iskolarendszer dinamikus fejlődésen ment keresztül, az egyház kialakította a speciális törvényi szabályozás eszközeit éppúgy, mint a tanügyigazgatás országos és regionális, valamint a pedagógiai szakmai szolgáltatás országos (Református Pedagógiai Intézet – székhellyel és három telephellyel), valamint a pedagógiai szakszolgálat országos (Református Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény – székhellyel és 10 telephellyel) rendszerét. A református köznevelési intézményrendszer szerves része a magyarországi köznevelési intézményrendszernek, de önálló intézményrendszerként is értelmezhető. Önálló intézményrendszerként történő hatékony, eredményes innovatív és tudásmegosztó hálózati együttműködése hozzájárulhat a magyar köznevelési intézményrendszer hatékony működéséhez, és ezzel a tercier gazdasági szereplőként (szerény mértékben) a magyar gazdasági hatékonyság egészéhez.

A célcsoport

Felső-magyarországi regionális együttműködés a Tiszáninneni Református Egyházkerület köznevelési intézményei és a Szlovákiai Keresztyén Református Egyház magyar református intézményei között a 2009-es évet megelőzően is laza formában létezett. Miskolc- Rimaszombat, Miskolc-Rozsnyó, Miskolc-Léva, Sárospatak-Rimaszombat viszonylatában voltak intézményi kapcsolatok, de ezek nem tekinthetők hálózati együttműködés jellegűeknek.

3. ábra: A Felső-magyarországi Régió református köznevelési hálózati együttműködésében érintett intézmények

Forrás: Nagy Károly Zsolt térképrészlete, saját szerkesztés

A Tiszáninneni Református Egyházkerület területén (Borsod-Abaúj-Zemplén Megye teljes területe és Heves Megye egy része) 2015-ben 26 református köznevelési intézmény keretei között 36 feladatellátási helyen folyik református nevelés. A tanulói létszám közel 10ezer, a pedagógusok létszáma a 700-at meghaladja.

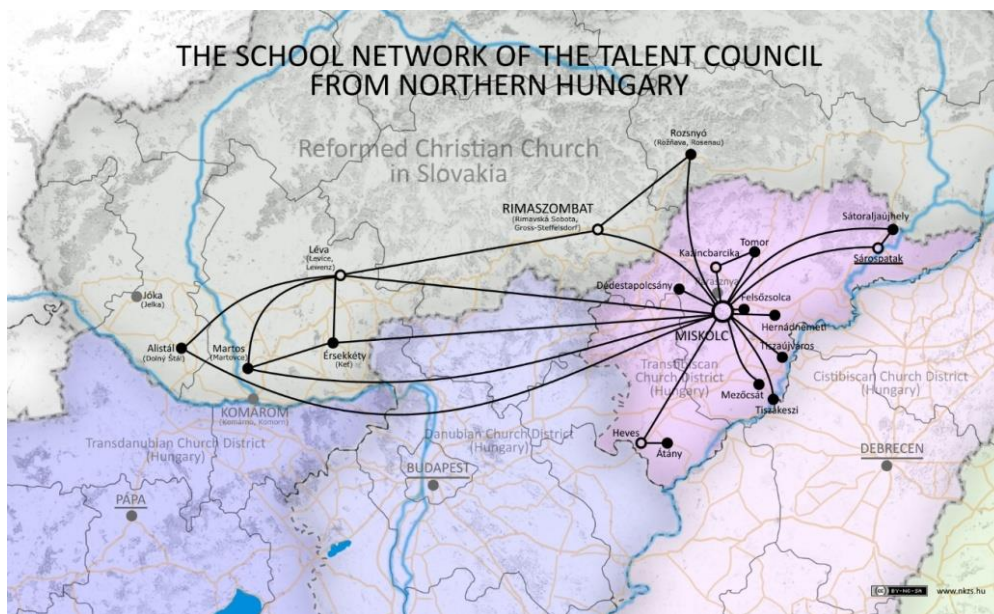
A Szlovákiai Keresztyén Református Egyház fenntartásában 7 intézmény működik. Két gimnázium, Léván és Rimaszombaton, és öt általános iskola, Alistál, Martos, Érsekkéty, Rozsnyó és Vaján településeken. A felvidéki magyarság, így a reformátusok is két tömbben helyezkedik el: a keleti rész határos a Tiszáninnennel, a nyugati rész földrajzilag is távolabb lévén, elkülönül. Érdemes megjegyezni azt, hogy bár a nyugat-szlovákiai református intézmények is csatlakoztak a Felső-magyarországi kezdeményezéshez, vélhetően hosszútávon egy Budapest, Pápa, vagy Tata központtal létrejövő második régiós együttműködés lesz számukra a földrajzilag is természetes együttműködési közege.

A felvidéki református intézmények kétszeresen kisebbségi helyzete, az egyházi stratégiai keretek közötti kapcsolati- és szakmai együttműködés intézményesítése érdekében Miskolcra induló kezdeményezésként kétszintű regionális intézményi hálózati együttműködés indult el 2012-ben.

A tudásmegosztást és hálózati együttműködést szolgáló innovatív modell.

A Felső-magyarországi Református Pedagógus Műhely egy olyan szakmai keretet biztosít a Tiszáninneni Református Egyházkerület területén működő és a felvidéki református intézmények pedagógusai számára, amely a szakmai fejlődés és tudásmegosztás lehetőségét a nemzeti és felekezeti egység megélésével és megerősítésével ötvözve kínál szakmai közösséget a pedagógusok számára. Ilyen regionális, határon átnyúló szervezett pedagógus együttműködésről nincs dokumentált tudásunk a régióban. A 2012-ben alakult Pedagógus Műhely az elmúlt években öt műhelytalálkozó keretei között, amelyek felölelték a humán műveltségi kör, a természet-tudományos tantárgyak, az idegen nyelvi oktatás, a tehetséggondozás, a sport és egészségkultúra területeit nemcsak szociális-interperszonális hálózat kiépítését, hanem ezzel egyidejű szakmai hálózatépítést is jelentettek.

A Pedagógus Műhely talaján került megalapításra 2013 októberében, egy már bejegyzett civil szervezetként a Felső-magyarországi Református Intézmények Tehetségsegítő Tanácsa (FMRITT). Elsődleges feladata a szervezett tehetséggondozás területén szervezeti és szakmai kereteket biztosítani az egyéni és intézményes tehetséggondozásnak. AFMRITT a MATEHETSZ (Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége) platformján kezdte meg tevékenységét, amely szervezethez a Református Pedagógiai Intézeten és a Magyarországi Református Egyház Tehetségsegítő Alapítványán, mint tagszervezeteken keresztül is kötődik.

4. ábra: A Felső-magyarországi Református Iskolák Tehetségsegítő Tanácsának hálózati modellje

Forrás: Nagy Károly Zsolt térképe és szerkesztése

A tehetségsegítő tanács működésével hozzájárul a tagintézmények hatékony tehetséggondozó tevékenységéhez, és mintaként szolgált a „Magyarországi Református Egyház Köznevelési Feladata-

inak Támogatása” című TÁMOP 3.1.17. jelű pályázat (<http://koznevelisprojekt.reformatus.hu>) keretén belül másik három regionális, és egy országos tehetségsegítő tanács létrehozásában, és működtetésében.

Az innovatív modelltől a globális jó gyakorlatig

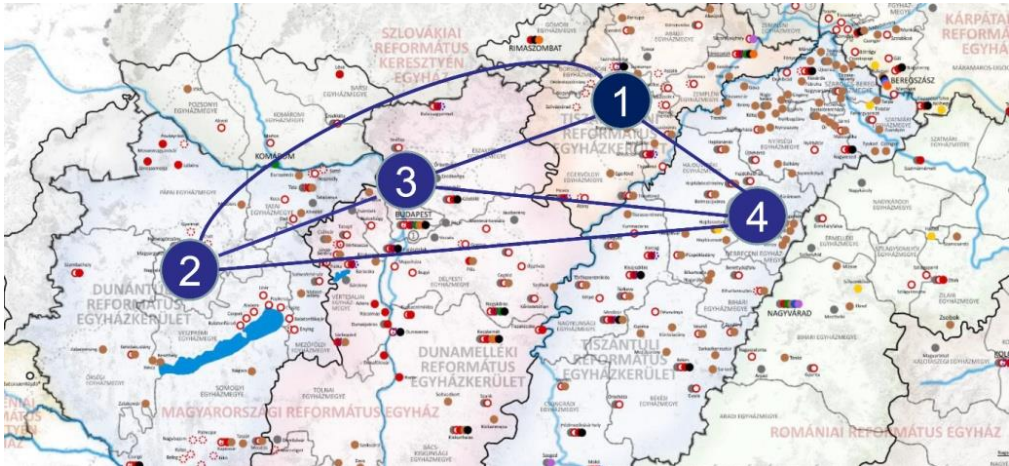
A köznevelési intézmények társadalmi modellje szerint az iskola leképezi a társadalmi folyamatokat. Az innovációs potenciál tekintetében a regionális gazdasági szakirodalomban kiemelt, és összefoglalóan rendszerbe szedett (Kocziszky, 2014) tanulmányban szereplő megállapítások feltételezett modellként a köznevelési intézményekre is igazak lehetnek. A tanulmányban megfogalmazott tézisek analógiájára az alábbi hipotézisek fogalmazhatók meg a köznevelési intézményrendszer tekintetében:

1. A köznevelési innováció alapvetően intézményi szintű, vagy mikrorégiós kategória. Adott innováció eredményessége és sikere mégsem csupán az intézmény vagy intézménycsoport endogén adottságainak függvénye, hanem a belső (intézményi, intézménycsoporti) illetve a külső tényezők (országos szabályozás és közreműködés) együttes hatásának az eredménye.
2. Adott intézmény vagy regionális intézménycsoport fejlődése, és innovációs potenciálja között szignifikáns összefüggés van, a nagyobb innovációs potenciállal bíró intézmények vagy intézménycsoportok fejlődése jelentősebb, mint a szerényebb innovációs potenciálú intézményeké.
3. A köznevelési intézmény(rendszer) versenyképességének javítása, a gazdasági teljesítményhez való hozzájárulás növelése az innovációs klíma kialakításával, és az innovációs potenciál növelésével kedvezően befolyásolható.

Jelen tanulmány az első hipotézis igazolására szolgál, de nem terjed ki a másik két hipotézis vizsgálatára.

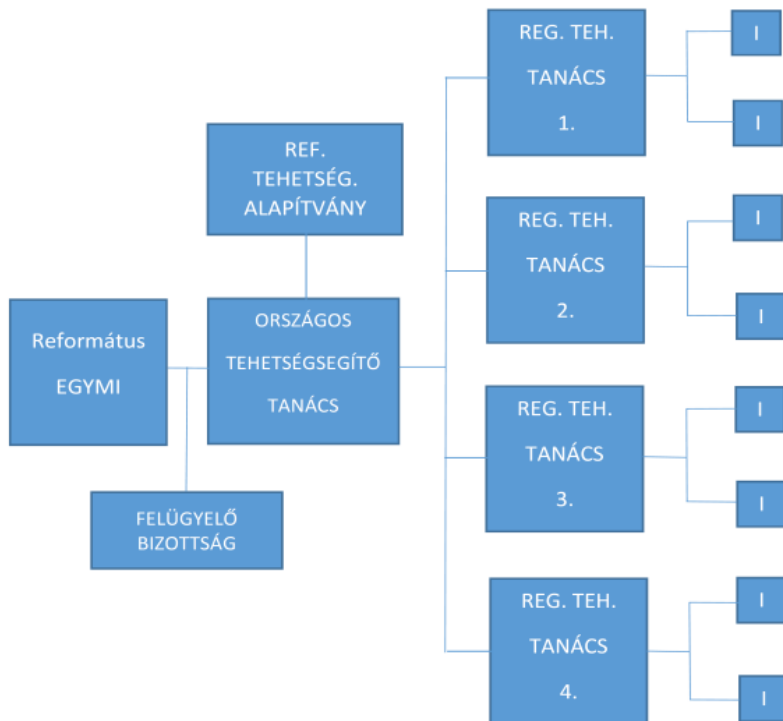
A Felső-magyarországi Református Pedagógus Műhely platformján létrejött Felső-magyarországi Református Intézmények Tehetségsegítő Tanácsa, mint köznevelési innováció újszerűsége abban áll, hogy határon átnyúló módon fogja össze egy térség azonos küldetés alapján, hasonló tevékenységet végző intézmények pedagógusait, az eredményesség növelése és a versenyképesség javítása céljából.

Ennek az innovatív modellnek az országos elterjesztését (innovációmenedzsment, globális eredményesség) nagymértékben befolyásolja a TÁMOP 3.1.17. jelű projekt, amelyben tervezetben egy kiemelt pillérként határoztuk meg a tehetséggondozás országos szervezeti rendszerének kialakítását, a Magyarországi Református Egyház tehetségfejlesztő stratégiájának kialakítását, valamint a tehetséggondozás tartalmi fejlesztésének elindítását. Ezen pillér keretén belül egy országos- és három regionális (három egyházkerület területén) tehetségsegítő tanács jött létre a Tiszánineni Református Egyházkerület területén már korábban működő, és mintaként szolgáló Felső-magyarországi Református Intézmények Tehetségsegítő Tanács mintájára. A már korábban létező, Magyarországi Református Egyház Tehetséggondozó Alapítványával szoros együttműködésben az öt tehetségtanács a Református EGYMI koordinációjával (a tehetséggondozás koordinációja jogszabály szerinti szakszolgálati feladat), alkotják majd az országos, illetve Kárpát-medencei szervezett tehetséggondozás szervezeti keretrendszerét. Ennek a hatékony működtetésében a Református EGYMI-nek kiemelt feladata és felelőssége van.

5. ábra: A négy regionális tehetségsegítő tanács
(1. Felső-magyarországi, 2. Dunántúli, 3. Dunamelléki, 4. Tiszántúli)

Az országos intézményes tehetséggondozás szervezeti vázrajza egy hierarchikus funkcionális modell szerint került megállapításra. A Református EGYMI-n belül egy ötfős szakmai team koordinálja a tevékenységet. A szakmai teamet az EGYMI három regionális telephelyén tevékenykedő szakember, Budapesten lévő tehetségkoordinátor, valamint az intézményvezető alkotják.

6. ábra: Az országos református tehetséggondozás szervezeti vázrajza (1 intézmények)

A felügyelő bizottság a jogszabályban rögzített feladatokat végzi az SZMSZ-ben rögzített kerektek között.

A Tehetséggondozó Alapítvány támogató szervezetként vesz részt az országos tehetséggondozásban.

Az intézmények önként csatlakozhatnak a regionális tehetségsegítő tanácsokhoz.

Cél, hogy minél több intézmény váljék tehetségponttá, és csatlakozzon a regionális tehetség-tanácsokhoz.

A tehetséggondozás országos szervezeti rendszerének kialakítása egy helyi/regionális innováció mintájára, annak szervezeti kiterjesztéseként történhetett.

Összegzés

A Magyarországon 317 telephelyen működő református köznevelési intézményrendszer a magyar köznevelési intézményrendszer szerves része, de önálló intézményrendszerként is értelmezhető.

Az intézményrendszer küldetészerű működése és versenyképessége nagymértékben függ a helyi vagy regionális innovációs potenciáltól, és innovációk menedzsmentjének struktúrájától és minőségétől.

A tehetséggondozás országos szervezeti rendjének kialakítása egy helyi-regionális innováció társadalmi hálózati modellen alapuló innováció menedzsmentjén keresztül történt, elindítva a szakmai-tartalmi fejlesztéseket is. A helyi-regionális innováció elterjesztésének sikerességét az országos TÁMOP pályázat szakmailag koherens pillére (mint külső tényező) nagymértékben elősegítette.

Felhasznált irodalom

- BAJMÓCZY, Z.(2008): A regionális innovációs képesség értelmezése és számbavétele a tanulás alapú gazdaságban .in: Lengyel I. – Lukovics M. (szerk.) 2008: Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében, JATEPress, Szeged, pp. 26-46.
- CARRINGTON, P. J.,SCOTT, J. & WASSERMAN, T. (ed) (2005): Models and Methods in Social Network Analysis, Cambridge University Press, p. 98.
- DINYA, L. (2007): Hálózati potenciál elemzése. Marketing és Menedzsment 2007/4-5 pp. 44-50.
- Innovation Management and the Knowledge – Driven Economy, European Commission Directorate-general for Enterprise Legalnotice, ECSC-EC-EAEC Brussels-Luxembourg 2004, p. 4.
- ISTANCE, D. & KOBAYASHI, M.(2012): Az innováció hálózatai: Az iskolarendszer és iskolamenedzsment új modelljei (ford.). Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- KOCZISZKY, GY.(2004): Az Észak-magyarországi régió innovációs potenciáljának vizsgálata. in: Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 2004. I. évf. 1. sz. pp. 5-39.
- Magyarország köznevelés-fejlesztési stratégiája 2014-2020
(<http://www.kormany.hu/download/6/fe/20000/K%C3%B6znevel%C3%A9s-fejleszt%C3%A9s.pdf>).
- OECD (2014): Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing.
- UNESCO Education Strategy 2014-2020, 2014, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, F.
- VALENTE, T. W. (1995):Network Models of the Diffusion of Innovations, Hampton Press, Cresskill, NJ .